

Perspektívy vývoje lidstva

Šestnáctá přednáška

Dornach. 3. června 1921

GA 204

Rudolf Steiner

Zánik světa a objevení se světa. Erigena mezi dávným a novým myšlením. Janovo evangelium jako svědectví o tom, že Kristus. Logos je Stvořitelem pozemskosti. V dávně době vládl princip Otce. Přechod od krvavé oběti k obětování chleba a vína. Konec světa jako konec duchovní síly vázané na tělo. Oswald Spengler. Možnost obnovy na základě reálného duchovního poznání.

Včera jsme skončili dvěma významnými otázkami, které vyplynuly z toho, když jsme pozorovali postavení takové osobnosti, jako byl Johannes Scotus Erigena. U tohoto muže shledáváme názor, který' sem září z prvních křesťanských staletí do staletí devátého. Můžeme říci, že ze všeho, co se událo během poslední doby, jsou způsoby představ, je celý způsob myšlení v prvních křesťanských staletích ještě jiný než později. A velký přelom se uskutečnil, jak již víme, ve 4. století po Kristu. Lidé myslili jednoduše od poloviny 4. století mnohem rozumněji než předtím. Mohli bychom říci: Všechno poznání, veškeré boření představ, pocházelo mnohem více z jistého vnuknutí než později, kdy si lidé stále více uvědomovali, že svými myšlenkami pracují sami. A co se ukazovalo jako takové vědomí pro lidi před 4. století po Kr.. to doznívá ještě v takovém výroku jako ve výroku Scota Erigeny, že člověk usuzuje a činní závěry jako člověk, že ale poznává jako anděl. Co zde Scotus Erigena. řekl bych, vyzvedává z hlubin jako dávné dědictví, jako vzpomínky, to předpokládali před 4. stoletím všichni, kdo měli myšlenky'. Lidé vůbec nepřišli na to. aby připisovali myšlenky, které zprostředkovávaly nějaké vědění, nějaké poznání člověku jako takovému, ale připisovali to andělovi a tohoto poznávání se člověk účastnil.

Takové bezprostřední vědomí zcela pohaslo od 4. století po Kr., a v takových duchovních lidech jako byl Johannes Scotus Erigena opět zasvitlo a bylo jaksi vyzvědáno s námahou z hlubin duše. To dokazuje právě, že se celý způsob světového nazírání stal během těchto staletí jiným a proto se stává tak obtížným pro současného člověka přesunout se zpět do způsobů myšlení a nazírání prvních křesťanských staletí. Teprve pomocí duchovní vědy se o to musí opět usilovat. Musíme opět dospět k představám, které skutečně odpovídají tomu, co se v prvních křesťanských staletích myslelo. Již v době Scota Erigeny začaly takové věci jako spor o svátost oltářní, jako spor o předurčení člověka. Byly to věci, které ukazují naprosto na to, jak vniklo do sféry lidského diskutování, co dříve odpovídalo více inspiraci, vnuknutí a o čem se vlastně lidé nepřeli. Ale právě později se čteným věcem vůbec již nerozumělo. K těmto věcem, které se již nechápaly, patří například začátek Janova evangelia, tak jak populárně jednoduše existuje. Vezmeme-li tento začátek Janova evangelia vážně, tak nám toto evangelium říká vlastně něco, co již zcela neexistuje ve všeobecném vědomí, křesťanských vyznavačů v pozdějších staletích. Pomyslete přece jen, že na počátku Janova evangelia jsou slova: „Na počátku byl Logos“ a že se potom dále říká: „Skrze tento Logos vznikly všechny věci, vzniklo vše to, co právě náleží k tomu, co vzniklo, a nic z toho, co vzniklo, nevzniklo jinak než skrze Logos“.

Bereme-li tato slova vážně, tak si musíme říci: Ta slova znamenají, že skrze Logos vznikly viditelné věci, věci světa, a že tedy Logos je vlastním Stvořitelem věcí světa. V křesťanském vědomí po 4. století se naprosto nepohlíželo na Logos, který je ztotožňován ve smyslu Janova evangelia zcela správně s Kristem, jako na Stvořitele viditelných věcí, nýbrž Stvořitel je stavěn vůči Kristu jakožto Bůh Otec. Logos je označován jako Syn, ale Syn není činěn Stvořitelem, nýbrž Otec je činěn Stvořitelem. To je nauka, která žila po staletí a která zcela odporuje Janovu evangeliu. Nemůžeme brát Janovo evangelium vážně a v Kristu nevidět Stvořitele všech viditelných věcí, nýbrž, spatřovat Stvořitele všech viditelných věcí v Bohu Otci. Vidíte, milí přátelé, jak málo vážně se vlastně v pozdějších křesťanských dobách bralo evangelium. Nyní se musíme již přesunout zpět do celého způsobu myšlení, které prodělalo přelom v uvedeném časovém mezníku, kterýžto způsob byl způsoben v prvních křesťanských staletích, který by i v podstatě vybudován opět na tom, co zůstalo z dávných pohanských dob o duchovním světě. Musíme si zejména ujasnit, jak se pohlíželo na to, co pokračovalo potom v křesťanské mešní oběti, jak se pohlíželo na svátost oltářní, jejíž podstatný obsah spočívá přece ve slovech: „Toto je mé tělo“, přičemž se poukazuje na chléb, „toto je má krev“, přičemž se poukazuje na víno. Tomuto obsahu svátosti oltářní, tomu se skutečně rozumělo v prvních křesťanských staletích, dokonce mu rozuměli lidé, kteří vůbec nebyli učeni, nýbrž kteří se shromažďovali jednoduše ve znamení svátosti oltářní na památku na Krista. Ale copak se tím vlastně minilo? Mínilo se toto.

V celém starověku měli náboženskou nauku moudrosti a v podstatě byla tato náboženská nauka moudrosti budována o to více na bytosti Boha Otce, čím dřívější doby pozorujeme. Pozorujeme-li náboženská vyznání velmi dávných dob, která se potom zachovala dekadentně v pozdějších náboženských vyznáních, vezmeme-li tato

dávná vyznání, tak ukazují všude ještě uctívání toho, co zůstalo zpět z praotec, kmene, národa. Uctívali jaksi praotec nějakého kmene, národa. Víte přece z Tacitovy „Germanie“, jak také ony kmeny, které potom vnikly do Římské říše a umožnily novou civilizaci, měly ještě naprosto vzpomínky na taková kmenová božstva, ačkoliv přešly již namnoze, jak jsem to uvedl ve veřejných přednáškách posledního kurzu, k jiné formě uctívání Boha, k totálním božstvům. Měly tedy mínění, že šly generace za generacemi od té doby, co tu byl dávný předek, který' založil kmen, národ, a duše, duchovno-duševno tohoto praotce, to vládlo ještě do nejpozdějších generací. A toto vládnutí je vázané na fyzické společenství těl kmene. Tato těla jsou všechna vzájemně příbuzná. Mají právě společný původ. Jejich žilami proudí společná krev. Tělo a krev jsou jednotou. A jako se vzhlíželo k duševnu-duchovnu praotce, když se pozvedaly nábožensky, tak cítily vládu božstva, k němuž praotec přišel, z něhož praotec nyní působil svým duchovnem-duševnem na celý kmen, na celý národ. Vládnutí tohoto božstva v tělech, v krvi, která proudila generacemi a něco hluboce tajuplného viděly v tajemných silách těla a v silách krve.

Lidé viděli skutečně v oněch dávných pohanských dobách v lom. co vládlo v těle a proudilo krví, síly božstva samého. Můžeme proto již říci, že když vyznavač onoho dávného nazírání na svět viděl prýštit zvířecí nebo dokonce lidskou krev, viděl v této krvi tělo božstva samého a viděl v tom. co se budovalo v krvi. v tělech soukmenovců postavy božstva, obraz božstva. Jak zde bylo uctíváno v materiálu současně božské duchovno, to si lidé dnes právě již nemohou vůbec představit.

Skrze krev generací proudila tedy dolů síla božstva, skrze těla generací utvářelo božstvo svůj obraz, a k tomuto božstvu přistupovala duše a duch toho předka a působila božskou silou na potomstvo, byl uctíván jako předek - božstvo. Nejen pro tato dávná vyznání, nýbrž především také pro skutečnou pravdu závisí to, co působí v lidském těle, na silách Země. Vlohy těla, to víte, jsou z dob mnohem dávnějších, ale v lidském těle, tak jak je dnes s minerální říší v sobě, a v krvi působí síly Země. V lidské krvi například nepůsobí pouze síly, které vnikají do člověka potravinami, ale také síly, které jsou činné v celé zemské planetě. Tím člověk například žije v nějaké krajině, která má velmi mnoho červené hlíny, tedy jistý geologický charakter, jisté kovové inkluze v zemi, tím se působí ze země na krev. A opět utváření těla člověka je závislé na Zemi. Jinak se utváří tělo v teplejších krajinách Země, a jinak v chladnějších. Tělesnost a to. co působí v krvi, je závislé na tom. co vládne v Zemi jako síly. Tato pravda, ke které jsme opět dospěli duchovně-vědeckým bádáním. byla těmto dávným lidem zcela jasná na základě jejich instinktivního poznání. Věděli, že v krvi pulsují síly Země. Dnes si říkáme, když spojujeme telegrafní přístroj ze stanice A drátem s telegrafním přístrojem stanice B. tak spojujeme jen jednotlivé přístroje. Vedeme tím drátem elektrický proud, ale elektrický proud se musí uzavřít. Uzavře se tím, že vytvoříme takzvané vedení Zemí. Je nám dobře známé, že když máme na jedné straně telegrafní přístroj, vedeme drát přes telegrafní sloupy, ale proud potom není uzavřený, proud musí být uzavřen. Vedeme jej do desky, kterou pokládáme do Země, zde rovněž do desky na druhé straně, kterou také ponoříme do Země, jinak neuděláme vůbec nic. Mohli bychom zde také položit jiný drát, potom by byl proud uzavřen, ale

nečiníme to, instalujeme zde jednu desku pro vedení Zemí a zde druhou desku pro vedení Zemí a to ostatní obstarává Země sama. To víme dnes jakožto výsledek zevní vědy. Musíme předpokládat, že elektřina, elektrický proud pracuje uvnitř Země. Tedy, dávní lidé nevěděli nic o elektřině a elektrickém proudu. Ale věděli zato něco o své krvi. Stáli na Zemi a nemluvili o elektřině, ale mímili o něčem zemském, co žije v jejich krvi. My již nevíme, že ona žije v krvi, ona elektřina Země. Mluvíme jen v tom smyslu, že se snažíme pojmout věc zevně matematicky •-mechanickými představami. A tak se stalo, že lidé spojovali s tělem Země jako takový m ony představy, které měli o Bohu. Říkali si: Božskost vládne v těle, vládne skrze Zemi. To bylo to, co se ukazovalo v představě o Bohu Otci. Představa o Bohu Otci je taková z toho důvodu, protože pohlíželi na praotce kmene, národa, jako na východisko božskosti, jako na zprostředkovatele, ze kterého on působil, pohlíželi na Zemi a na působení Země v krvi, v celém lidském těle, pohlíželi jako na to. co jsou vlastně účinky božskosti. Nyní ale měli všichni tito lidé ještě jinou představu. Říkali si: Na člověka působí nejen zemskost. Bylo by dobře, kdyby na člověka působila pouze zemskost. ale tak tomu není, nýbrž působí na něj také souseď Země Měsíc, společně se silami Země. A také si říkali: Nepůsobí vlastně jen Země, nýbrž Země a Měsíc působí společně a s tímto působením sil Země a Měsíce spojovali nyní představy o nejednotném božstvu Země, nýbrž o četných podbožstvích, která zde potom byla v pohanském světě. Vše to. co zde bylo jako představa o Bohu, co působilo na člověka skrze tělo a krev, to tedy bylo původním zdrojem, který' vlastně v této dávné době živil představu o Bohu. Nemůžeme se divit, že se veškeré poznání v této dávné době obracelo k Zemi, obracelo se k Měsíci, obracelo se k působení Země, že se k tomu musilo probádat, co působilo na Zemi. Zde byla vytvořena jemná věda. Tato věda o otcovském božstvu, ta působila v dozvucích ve třech prvních knihách Johanna Scota Erigeny, o nichž jsem vám včera vyprávěl. On sám to v podstatě již neví, neboť žil právě již v 9. století po Kr. _ ale existovaly dědičné zbytky pramoudrosti, které hovořily o tom, že v tom. co člověka obklopuje pozemsky, žije Bůh Otec, který není sh ořen, ale je tvořící, žijí jiná božstva, která jsou stvořena, ale jsou tvořící. Jsou to tedy nižší bytosti hierarchií. Potom je kolem člověka rozprostřeno to. co je viditelný svět, stvořený a netvořící a člověk má očekávat ten svět, v němž vládne božstvo jako netvořící a nestvořené, tedy jako spočívající v klidu, které přijímá vše ostatní ve svém klínu. Toto je čtvrtá kniha Scota Erigeny.

Nuže, v této čtvrté knize, to jsem vám přece řekl, je projednávána především sotcriologic a eschatologie. V této čtvrté knize se líčí dějiny Krista Ježíše, Zmrtvýchvstání, jsou líčeny dary milosti, ale také jaksi konec světa, vstup do klidně spočívajícího božstva. Tři první kapitoly velké knihy Scota Erigeny nám ukazují, řekl bych, jasně dozvuk dávných nazírání, neboť v podstatě se stává teprve čtvrtá kapitola správně křesťanskou. Tři první kapitoly jsou křesťansky pronikány nižšími představami, ale to, co je v nich vlastně působivé je v podstatě ještě z dávné doby pohanské a nacházíme to takové, jaké to bylo v pohanské době, také u církevních otců prvních křesťanských staletí. Můžeme říci: Skrze přírodu, skrze to, co člověk viděl v bytostech, které ho obklopovaly, viděl oblast Boha Otce. Viděl za přírodou svět ideálu.

Viděl jisté síly v přírodě. Viděl konečně sled generací, viděl v tomto vývoji lidstva samém v jednotlivých kmenech a národech vládu Boha Otce. V prvních křesťanských staletích přistoupila k tomuto poznání ještě jiná, která se téměř zcela ztratila. První křesťanští církevní otcové - jejich pozdější křesťanští kritici to důkladně vymýtili - ti totiž říkali: „V tom, co plynulo generacemi skrze krev, co se vytvořilo v tělech, zde již působil Bůh Otec, ale v ustavičném boji a v ustavičném spolubytí se svými odpůrcími mocnostmi, s přírodními duchy“. To byla zvláště živá představa v prvních křesťanských staletích, že se Bohu Otci nikdy vlastně nepodařilo, aby působil jako samojediný, ale že byl v ustavičném boji s přírodními duchy, kteří vládli ve všem možném: „Dávní lidé předkřesťanské doby věřili v Boha Otce, ale neuměli jej odlišovat od přírodních duchů, věřili, že z toho pochází celý viditelný svět. To ale není pravda“, tak říkali: „Všechny tyto duchovní bytosti působí společně, tato různá přírodní božstva, ta působí v přírodě, ale ta se do pozemských věcí teprve vplížila. Pozemské věci, které vidíme smysly, které jsou mimo nás, které se tedy vyvinuly jako pozemské, ty nepocházejí od těchto přírodních duchů a také ne od Boha Otce, který měl vlastně svou tvůrčí podstatu jen v těch metamorfózách, které předcházely Zemi. To, co je Země, to, co vidíme jakožto Zemi, to nepochází od Boha Otce a nepochází to ani od přírodních duchů, ale pochází to, od Syna, od Loga, jemuž dal Bůh Otec ze sebe vzniknout, aby Logos vytvořil Zemi. A Janovo evangelium bylo sepsané takřka jakoby vy stavěné do výšky, aby naznačilo velký významný monument: „Nikoli není tomu tak, jak dávní lidé věřili, že prý- Zemi vy tvořil Bůh Otec. Bůh Otec dal ze sebe vzniknout Synu a Syn je tvůrcem Země“.

To je to, co mělo říci Janovo evangelium. To bylo něčím, o co bojovali první církevní otcové, a co se stalo potom tak těžkým pro pochopení lidským rozumem, který se vyvíjel, že Dionýsius Areopagita dával přednost tomu, říkat: Vše, co je rozum schopen obsáhnout, je pozitivní teologie a neproniká až do oblastí, které obsahují vlastní světová tajemství. Do nich můžeme proniknout jen tehdy, když negujeme všechny predikáty, všechny své úsudky, když nehovoříme tedy jen o jsoucnu Boha, ale o nadosoucnu Boha, když nehovoříme o osobnosti, ale o nadosobnosti, když tedy vše převádíme do negativity, potom se blížíme touto negativní teologií vlastnímu tajemství bytí. Ale Dionýsius a jeho následovatelé jako například Johannes Scotus Erigena, který ale byl již zcela prostoupený rozumem, ti právě nevěřili, že by lidé byli s lidským rozumem vůbec ještě způsobilí vysvětlit tato světová tajemství.

Co je tedy ale tím řečeno, že Logos je stvořitelem všeho? Pomyslete jen na to, co bylo v podstatě, jen pak již v době mystéria na Golgotě oslabeno, co ale bylo v podstatě ve všech dávných předkřesťanských dobách. Lidé si říkali: „Skrze krev, skrze tělo působí božstvo“, a s tím spojovali představu, že když krev proudí žilami člověka nebo zvířat, že tato krev je potom vlastně bohům odňata. Je oprávněným vlastnictvím bohu. „Můžeme se tedy bohům přiblížit, když jim krev vrátíme“. „Chtějí mít vlastně krev pro sebe, lidé si přivlastnili krev, musíme bohům opět krev vrátit“. Proto krvavé oběti v oněch dávných dobách.

Nyní přišel Kristus a řekl: „To není to, o co jde, zde nevyřešíme pozemské věci. Pozemské věci nejsou vůbec od těch bohů, kteří chtějí mít krev. Pohledme na to, co

působí v člověku, dříve než na něho působí Země, vezměme chléb, tedy to, čím se člověk živí, vezměme jej tak, jak jej člověk nejprve přijímá, přijímá jej svou chutí. Potrava jde v člověku k jistému bodu, dříve než se proměňuje v krev. Proměňuje se v krev teprve tehdy, když přešla skrze stěny střev do organismu. Zde začíná teprve působení Země, pokud potrava nebyla ještě přijata krví, působení Země ještě nezačalo. Nespátřujte tedy v krvi to, co odpovídá Bohu, spatřujte to v chlebu, dříve než se stal chléb krví a spatřujte to ve vínu, dříve než víno vchází do krve. To je to božské, to je vtělení Loga. Nepohlížejte na to, co proudí v krvi, neboť to, co v krvi proudí, lo je u lidí dávné dědictví měsíční doby, doby předzemské. To, co je v člověku pozemské, má co činit s potravou, dříve než se to stává krví. Tedy pryč s představou o krvi a o těle, naproti tomu zaměřujte své představy k tomu, co se ještě nestalo krví, co se ještě nestalo tělem, zaměřte své představy na to, co se na Zemi venku připravuje jako potrava a nápoj, co je zemské, aniž má přitom vliv Měsíc, to znamená na to, co sem přichází ze slunečního vlivu. Neboť věci vidíme skrze světlo Slunce, a pojídáme chléb a pijeme víno, pojídající a pijíce z nich sluneční sílu. Viditelné věci nejsou skrze Otce, viditelné věci jsou skrze Logos.

Pomyslete, že zde byl celý svět představ lidí vedený k tomu, co se nemohlo získat ve styku dávných lidí z celé přírody, co mohli lidé získat jen tím, že pohlíželi na to, čemu dává Slunce na Zemi zazařit. Bylo poukazováno na něco čistě duchovního. Nemá se vysávat z fyzických věcí Země, co je božské, toto božské se má spatřovat v tom, co je čistě duchovní v Logu. Logos byl postaven proti dávným představám o Bohu otci, to znamená, myslí lidí se dostalo zaměření na něco čistě duchovního. Nikdy v předkřesťanských dobách neviděl člověk božskost skrze něco jiného než skrze to, co v něm bylo jaksi organicky uv mařeno a potom v něm vyvstalo něco jako vize nebo něco podobného. Viděl také, že pro něho vystupuje božskost z krve. Nyní se snažil pojímal to čistě duchovně. Nyní měl ale také pohlížet na věci, které jsou kolem něho viditelné, jakožto na výsledek Loga, nikoli toho, co se do věcí teprve vplížilo jako výsledek jakéhosi boha, který tvořil v předzemskosti.

Tím, když takto myslíme, blížíme se teprve vlastně k představám prvních křesťanských staletí. Ale tím bylo lidem nejprve dáno něco jako poukaz, že nemají brát představy z nějaké jiné síly než ze síly svého vědomí, aby dospěli k božství. Lidé byli vedeni k duchovnu. Co se jim mohlo proto říkat? Mohlo se jim říkat: Kdysi byla Země tak mocná, že dávala představu o božství. To přestalo. Země to již nedává. Musíte dospět k Logu a tvůrčímu v předzemskosti. nyní máte uctívat to, co je tvůrčí v zemskosti. To ale můžete pojímat jen silou svého Já, svého ducha.

A to se vyjadřovalo v tom, že první křesťané říkali: „Konec světa je blízko". Mínili konec té Země, která člověku dává poznání, aniž člověk na těchto poznacích pracuje svým vědomím. A je to vskutku vysloveně hluboká pravda o tomto konci světa, neboť člověk byl dříve synem Země. Člověk se přenechával silám Země. Spoléhal na to, že jeho krev mu dávala jeho poznatky. Tomu byl konec. Nebeské říše se přiblížily, a zemské říše pominuly. Člověk nemůže být již dále synem Země. Člověk se musí stát do jisté míry druhem jisté duchovní bytosti, která sestoupila z duchovního světa na Zemi, druhem Loga. Krista.

Konec světa byl prorokován pro 4. století po Kr.. Konec Země, začátek nové říše, začátek oné říše, kdy se má člověk cítit jako duch přebývající mezi duchy. Pro člověka současnosti bude velmi obtížné představit si, že by skutečně na náš dnešní způsob přebývání jako lidé nebyli lidé pohlíželi jakožto na pozemské přebývání, nýbrž jako přebývání v říši duchů, poté co by tato Země, tak jak byla, když ještě dávala pro člověka síly, co by tato Země zanikla. Ten, kdo by byl správně rozuměl způsobu myšlení prvních křesťanů, ten by dnes neříkal, že první křesťané věřili pověřivě v konec světa, ten že ale nenastal. V tom smyslu, jak na to pohlíželi první křesťané, tento konec nastal ve 4. století po Kr., a na ten způsob, jak nyní my žijeme, by pohlíželi tito první křesťané jako již na nový Jeruzalém, jako na říši, ve které člověk žije jako duch mezi duchy. Jen by řekli: Podle našeho názoru vstoupil člověk do nebe, ale je tak špatný, že zde nejsou zlí duchové, proti nimž je třeba se bránit - první křesťané by řekli: „Dříve byli zlí duchové v přírodních věcech, nyní jsou puštění, poletují neviditelně kolem, člověk se jim musí bránit.“

Tedy konec světa zde již ve smyslu prvních křesťanských let byl. Jen se tomu nerozumělo. Nerozumělo se tomu, že místo Boha přebývajícího v Zemi, který se tedy ohlašoval zemskými událostmi, že místo toho zde byl nadmyslový Logos, jehož musíme poznávat v nadmyslnu, jehož se musíme držet nadmyslovými silami. A předpokládáme-li toto, pak také pochopíme, jak to, že zde v 9., 10., 11., století byla v civilizované Evropě opět nálada konce světa. Opět se očekával konec světa. Nevědělo se, co tím mínili první křesťané, ale z této nálady konce světa se vytvářelo to, co nyní také hledalo cestu ke Kristu více materiálním způsobem, než by se vlastně mělo hledat. Lidé měli poznávat: Loga je třeba najít v duchu, nikoli z přírodních úkazů. Toto hledání Loga v duchu. to nepochopili tito lidé, kteří opět přišli do nálady konce světa, nýbrž hledali to způsobem více materiálním. A tak vznikla z této nálady nálada křížových výprav: aby alespoň ještě hledali Krista materiálně v Orientu v jeho hrobě, aby se přidržovali Krista v této náladě konce světa, mohlo by se říci, v nepochopené náladě konce světa.

Ano, lidé tam v Orientu Krista nenacházeli. Dostali přibližně onu odpověď, kterou také tehdy dostali lidé, kteří hledali Krista v hrobě jako viditelného, dostali odpověď: ..Ten, kterého hledáte, ten již zde není, ten se musí hledat v Duchu.“

A nyní ve 20. století ty věci budou stále přibývat, je také nálada konce světa, i když se lidé stali tak letargickými a lhostejnými, že již tuto náladu konce světa ani nepozorují. Ale přesto učinil ten, kdo hovoří o této náladě konce světa v knize „Zánik Západu“ významný, daleko pozorovatelný dojem, a tato nálada konce světa se bude stále víc a více šířit.

Vlastně by ale nebylo třeba hovořit o tomto konci světa. Nálada v tomto smyslu, že je možné nalézt duchovno z přírody, zanikla. A jde o to, abychom vnímali, že žijeme v duchovním světě. Tento omyl lidí, že nevědí, že žijí v duchovním světě, lo je to, co přineslo neštěstí do světa, to způsobuje, že se války stávají stále krvavějšími a krvavějšími a že se stává stále zřetelnějším a zřetelnějším, že jsou lidé jako posedlí. Také jsou posedlí zlými mocnostmi, které je vodí sem a tam. neboť oni mluví již

vůbec. jako by vyjadřovali to, co je v jejich Já. Jsou jakoby posedlí jakousi psychózou. Tato psychóza je něčím, o čem se hodně hovoří, čemu se ale málo rozumí.

Co první křesťané mínili jako konec světa, co pod tím chápali, to zde by lo a je to zde jako nová doba. Musí být jen poznáno, musí se prohlédnout. že člověk skutečně, když poznává, poznává jako anděl a když si uvědomuje sebe sama, uvědomuje si sebe sama jako archanděl. Že tedy duchovní svět již sestoupil dolů, že si jej musíme jen uvědomit, to je to důležité. Mnoho lidí se domnívalo, že berou evangelium vážně. Ale ačkoli v evangeliu stojí zcela zřetelně, že všechny věci, které zde vznikly, které tedy přicházejí v úvahu, nemají být vysvětlovány ze svých zemských sil. ale že vznikly skrze Logos, přesto se lidé přiznávali k Bohu Otci, kterého sice právě uznávali jako jednotu s Kristem, ale právě jako onen aspekt Trojjedinosti. který' působil, než se vytvořila Země, zatímco vlastním regentem Země je Kristus. Logos.

Tyto věci sotva již mohly být chápány v 9. století, když působil Scotus Erigena. Proto je na jedné straně tato kniha Scota Erigeny o i li něčí přírody velká a významná, na druhé straně, jak jsem vám právě věc ra řekl, opět chaotická, takže se vlastně začínáme v ní vyznávat teprve tehdy, když ji pozorujeme duchovně-vědecky v tom smyslu, jak jsme to učinili včera a dnes.

Nuže, jak řečeno. Johannes Scotus Erigena hovoří ve čtvrté kapitole o bytostné podstatě nestvořené a netvořící. Probádáme-li skutečný smysl toho, co zde Scotus Erigena líčí jako Božstvo v klidu spočívající. v němž se vše sjednocuje, tak je tento krok již zde. Svět, který je líčen v předešlých třech kapitolách, zanikl.

Tento svět v klidu spočívajícího, nestvořeného a netvořícího Božstva je již zde. Země je v zanikání, pokud je přírodou. Upozornil jsem častokrát na to, že tomu tak je, když jsem Vám poukázal na to, že dokonce i dnešní geolog říká: Celkem vzato na Zemi již nevzniká nic. Zajisté, jako dozvuk se tvoří rostliny a tak dále, rostliny rostou a dále se rozmnožují. zvířata a lidé také, ale Země jako celek, ta se stala něčím jiným, než čím byla dříve. Tříští se. rozpadá se. Země je přece vcelku ve své minerální říši již v rozpadu. Velký geolog SueB to vyjadřuje ve svém díle „Tvář Země“, když říká, že chodíme po rozpadajících se hroudách Země. A poukazuje na jistá území Země, kde můžeme vidět, jak máme již rozpadávající se hroudy Země. Poukazuje na to, jak to dříve bylo jinak. Světový názor a pojmání života předkřesťanských staletí to ovšem nemíní na základě přírodních skutečností, ale na základě skutečností morálního vývoje lidstva.

A skutečně žijeme od začátku 15. století ještě více, než tomu bylo pro Scota Erigeny, v klidu spočívajícím Božstvu, které zde čeká, až dospějeme ve své aktivitě k tomu, abychom získali imaginaci, inspiraci, abychom pohlíželi na svět kolem sebe jako na duchovní svět, abychom poznali, že jsme v duchovním světě, který' odvrhl svět pozemský, že žijeme po konci světa, že jsme došli do nového Jeruzalému.

Vskutku je to zvláštní duchovní osud lidství a, že žije v duchovním světě a že to neví a vědět nechce. Všechny interpretace, které jsou zaměřené na to líčit skutečně křesťanství, s představami jakoby o nějakém konci světa, který přece nenastal a který' má být míněn jen symbolicky atd., všechny tyto výklady jsou nicotností. To, co zde stojí v předkřesťanských spisech, tomu se musí jen rozumět ve správném smyslu, to

musí být jen správně pojímáno. Musí být jasné, že jde o to, že první křesťanské představy byly takové, že se hovořilo o světě, který byl již po 4. století po Kr. jiným. Takové nauky, jaké existovaly v prvních křesťanských staletích, takové nauky obdivovaly pohanskou moudrost a křesťanští církevní otcové se snažili tyto nauky spojit s tajemstvím Golgoty. Pohlíželo se skutečně na tyto věci tak, jak jsem je dnes vylíčil. Ale nevěřilo se že je lidé mohou zprvu pochopit. Proto se konzervovala tajemství dávných dob v dogmatech, kterým se mělo jen věřit, kterým se nemělo rozumět: Dogmata nejsou snad pověrou nebo nepravdou. Dogmata jsou pravdivá, jenže se musí chápat správným způsobem. Pochopena mohou být ale jen tehdy, když se toto porozumění hledá tím, co nyní vzešlo začátkem 15. století.

Hleďte, když ještě žil Scotus Erigena, byl zde lidský rozum jistou silou. Scotus Erigena pocíťoval ještě, že v něm poznává anděl. U nejlepších lidí byl tento lidský rozum přece jen jistou silou. Od poloviny 15. století máme již jen stín tohoto rozumu, tohoto intelektu. Od poloviny 15. století vyvíjíme duši vědomou, ale máme ještě stín tohoto rozumu. Když člověk vyvíjí dnes své pojmy, nyní je opravdu dost vzdálený od představy, že zde v něm poznává anděl. Člověk si prostě myslí: „Vymýšlím zde něco o věcech, o kterých jsem se dověděl.“ Nehovoří nijak o tom, že zde vlastně existuje duchovní bytost, která zde poznává nebo dokonce ještě nějaká vyšší duchovní bytost, kterou on je skrze své vědomí o sobě. To, čím se dnes člověk snaží poznávat věci, to je stín intelektu, onoho intelektu, který se vytvářel pro Řeky, například pro Platona a Aristotela, jak se dokonce ještě vytvářel pro Římany, jak byl dokonce ještě živoucí pro Scota Erigeny v 9. století po Kr..

Ale právě to, milí přátelé, že se nemusíme již rozumem mýlit, to nám může dále pomoci. Lidé dnes běhají za jakýmsi stínem, za rozumem v sobě, za intelektem. Tím se nechávají pomýlit, místo toho, aby usilovali o imaginaci, o inspiraci, o intuici, které opět vedou do duchovního světa, jenž nás vlastně obklopuje. Že se stal rozum stínovitým, to je právě dobře. Ale my jsme založili tímto stínovitým rozumem vnější přírodovědu. Musíme se z něho dále vypracovávat, a Bůh dospěl ke klidu, aby nás nechal pracovat. Čtvrtý stav je dnes již plně zde. Člověk si to musí jen uvědomit. A neuvědomí-li si to, nemůže se nic dále na Zemi vytvořit. Neboť to, co Země přijala jako dědictví, to je pryč, to zaniklo. Musí být založeno něco nového.

Takový člověk jako Spengler pohlíží na tyto trosky, které jsou zde ještě z dávných civilizací. Byly také dostatečně připraveny. V 9., 10., 11. století byla nálada konce světa. Potom přišly křížové výpravy. Nepřinesly vlastně nic, protože bylo hledáno v materiálu, co by bylo mělo být hledáno v duchu. Nuže, jelikož křížové výpravy nic nepřinesly, přišla lidem, řekl bych, nejprve jako výpomoc renesance. Bylo opět otevřeno řečtví, to, co se dnes šíří mezi lidmi jako vzdělání, řečtví bylo opět zde, ale nebylo zde zpočátku jako něco nového. To nové bylo zde jen, pokud jde o zevní přírodu v matematicko-mechanických představách, od počátku 15. století. Zato zde byly trosky starověku. Naším mladým lidem se tyto trosky starověku vštěpují jakožto gymnaziální vzdělání. Tvoří potom základ civilizace. Oswald Spengler našel tyto trosky renesance. Jako bludné bloky plavou po moři, které chce vytvořit něco dalšího. Pohlédneme-li na ty to ledovcové bloky, které zde plují, potom vidíme zánik. Neboť

to, co se zachovalo z dávné doby, je v náladě zániku a nikdo nemůže galvanizovat to, co je naše dnešní vzdělání. To zaniká. Musí být vytvořena z duchovna jiná civilizace, cestou prvotního tvoření, neboť je zde čtvrtý stav.

Tak musí být chápán Scotus Erigena, který svou moudrost - řekl bych, pro něho již těžce srozumitelnou - přenesl z irského ostrova, z mystérií, která zde byla na irském ostrově pěstována. To musíme dnes ze Scota Erigeny vyčíst. A tak hovoří nejen to, co můžeme mít z duchovní vědy jako původní poznání, nýbrž tak hovoří také dokumenty dávnějších dob. chceme-li je skutečně pochopit, chceme-li konečně uniknout z alexandrinismu novější filozofické vědy, která se nazývá filologií. Musíme již říci, že tak jak jsou ty to věci pěstovány dnes, že se nepozoruje ani mnoho z filologie ani z filozofie. Pohlížíme-li na biflování ke zkouškám a na uspořádání zkoušek v našich ústavech pro vzdělání, potom existuje málo z onoho „filo“, to musí již přijít z jiného kouta, ale zase to potřebujeme.

Chtěl jsem vám předvést zaprvé postavu Scota Erigeny, a za druhé jsem chtěl ukázat, jak musíme nejprve hledat cesty, abychom to, co je z pramoudrosti zasypáno, mohli pojímat správným způsobem. Dnes se nepřihlíží k takovým skutečnostem, že je v evangeliu jasně vysloveno: Logos je tím, co působí stvořitelcky, nikoli Bůh Otec.